

Oponentský posudek na diplomovou práci:

Referendum v ČR (Jakub Krause)

Předložená diplomová práce má 73 stran vlastního textu včetně 196 poznámek pod čarou. Skládá se z úvodu, tří věcných kapitol a závěru. V úvodu je stručně představeno téma práce a její struktura, následuje obecný úvod do problematiky referend a jejich typologie (kap. 1), rozsáhlý přehled celkem 20 návrhů na zavedení obecného referenda, které byly až dosud (neúspěšně) předloženy v Poslanecké sněmovně (kap. 2), a konečně rozbor vlastních úvah diplomanta, jak by mohla *de constitutione ferenda* vypadat úprava obecného referenda v ČR, po kterém následuje celkový závěr práce.

V úvodu svého posouzení bych rád konstatoval, že předloženou práci považuji za velmi poctivě zpracovanou a soudím, že jí diplomant věnoval značné úsilí, zejména pokud jde o provedenou rešerši dosud podaných návrhů na zavedení obecného referenda v ČR. Současně konstatuji, že má práce i velmi dobrou formální a jazykovou úroveň a autor v ní odpovídajícím způsobem pracuje i s použitou literaturou a prameny. Drobnou výhradu lze mít pouze ke způsobu citací kapitol v kolektivních dílech: diplomant v těchto případech autorství nesprávně připisuje hlavnímu autorovi či editorovi, nikoliv konkrétnímu autorovi (srov. např. pozn. pod čarou č. 14, kde dokonce úplně chybí informace o tom, že jde o dílo kolektivu autorů). Odpovídající je i okruh použité literatury, byť by se s ohledem na téma dalo předpokládat i silnější zastoupení zahraničních titulů. Trochu mne jen překvapilo, že autor nepostřehl knihu Šimíček, V. (ed.): *Přímá demokracie*. Brno, 2016, která obsahuje řadu dílčích studií k tématu, z nichž některé by byly bývaly autorovi mohly poskytnout i metodologickou inspiraci, např. pokud jde o způsob zpracování dosud předložených legislativních návrhů (srov. příspěvek J. Kysely).

Čím více ale oceňuji množství vloženého úsilí, tím více mne současně mrzí, že si nejsem jistý tím, zda se dostatečně odrazilo v přínosnosti diplomové práce. Ta má z převážné části jen kompilační (kap. 1) či popisný (kap. 2) charakter a výraznější myšlenkový vklad diplomanta se projevuje až v relativně stručné (14 str.) kapitole třetí. Čtenář se navíc nemůže ubránit dojmu, že na sebe jednotlivé kapitoly příliš nenavazují, a to dokonce ani terminologicky. V první kapitole autor vymezuje – zpravidla převzetím od jiných autorů – různé pojmy a charakteristiky referend a bylo by proto možné očekávat, že tak činí proto, aby jich mohl v dalších částech práce využít. Skutečnost je ale odlišná: např. pojmy referendum předběžné a následné, rozebrané na str. 10 a 11, už se v práci dále vůbec nikde nepoužívají, přestože věcně o nich diplomant na řadě míst hovoří. Rozbor pojmů, které v práci dále neslouží, tak působí poněkud samoučelně. Obdobně kapitola druhá, představující více než polovinu celkového rozsahu práce, působí spíše jako předběžná – jakkoliv zjevně poctivá a pracná – rešerše, od které se autor teprve odpíchne k nějaké analýze či zobecnění, ale její přínos pro čtenáře je značně omezený a příliš se jej nesnaží intelektuálně stimulovat. Pokud by už diplomová práce nikam dále nepokračovala, nepovažoval bych ji za způsobilou k obhajobě; naštěstí však přichází kapitola třetí, kde se autor konečně pouští do vlastní analýzy, uvádí řadu vlastních myšlenek a celkově osvědčuje svoji schopnost samostatně uvažovat, díky čemuž se obraz jeho diplomové práce radikálně mění. Byla by ale lepší, kdyby s tím nečekal až na stranu 62.

Pokud jde o obsah autorových návrhů, některé z nich považuji za originální a v každém případě je lze hodnotit jako ucelený a promyšlený celek. To pochopitelně neznamená, že bych se všemi souhlasil, ale to je v podobných případech pozitivní rys, protože svědčí o tom, že jde o výsledek původního myšlenkového postupu autora, který se nebojí zaujmout vlastní stanovisko, které je způsobilé k tomu, aby s ním někdo vedl polemiku. Z některých svých výhrad si ale dovoluji vyjít při formulaci otázek do diskuse při ústní obhajobě:

1. Dojem o samoučelnosti a přílišné popisnosti přehledu předložených návrhů posiluje skutečnost, že diplomant tuto kapitolu neuzavřel žádným shrnutím. Bylo by možné zformulovat nějaké zobecnění popsané linie návrhů? Např.: existují nějaké vývojové trendy, které se v průběhu času vyjevily? Lze odvodit, zda měly určité typy návrhů zpravidla větší či menší podporu komor parlamentu? Liší se nějak podoba předložených návrhů podle toho, kdo byl navrhovatelem, popř. kterou část politického spektra reprezentoval? Vyvíjí se nějak okruh otázek či parametrů, kterým se návrhy věnují?
2. Na str. 64 autor uvádí, že mezi otázkami vyloučenými z referenda by mělo být personální složení orgánů moci výkonné, přičemž „výjimkou z tohoto zákazu by mohlo být odvolání prezidenta republiky“, což by mohlo „posílit alespoň politickou odpovědnost prezidenta vůči lidu“. Tento svůj závěr ale vzápětí zpochybňuje tím, že by ani „tato změna nebyla úplně koncepční, protože personální složení reprezentantů lidu určují především volby“ a dále již se k věci nevyjadřuje, pouze v závěru na str. 77 opakuje výluk s „možnou výjimkou v případě prezidenta“. Jaký je tedy diplomantův názor: měla by tato možnost být zavedena, nebo nikoliv? A má podle jeho názoru za současné ústavní úpravy prezident republiky politickou odpovědnost vůči lidu?
3. Na str. 67 diplomant vyjadřuje názor, že by předmětem referenda – zjednodušeně řečeno – neměly být ani zákony, k jejichž přijetí je podle čl. 40 Ústavy třeba souhlas obou komor Parlamentu, aby nemohlo docházet k obcházení parlamentní deliberace a Parlamentu jako takového. Tento závěr pak – v poněkud odlišné podobě – opakuje na str. 77, kde však už jen obecně hovoří o zákonech, „k jejichž přijetí je zapotřebí souhlasu obou komor Parlamentu“. Pod tento pojem by ovšem bylo možné podřadit také ústavní zákony, což ale zjevně není diplomantovým záměrem (srov. str. 69, kde přijímání ústavních zákonů referendum výslovně připouští, obdobně také na str. 72 a nepřímo vlastně i na citované str. 77). Na jedné straně by tak referendem bylo možné změnit Ústavu (s výhradou zásahu do materiálního jádra), tedy například zrušit Senát, ale na druhou stranu by referendem nebylo možné změnit jednacím řád Senátu, který by byl takto zařazen mezi zákony požívající zvláštní ochrany proti hlasování lidu: lze takový přístup považovat za vnitřně konzistentní?

Závěrem konstatuji, že práci jednoznačně **doporučuji k obhajobě**. Při uvažování o klasifikaci jsem však poněkud rozpolcen z důvodů, které jsem uvedl výše, a značný význam proto přikládám ústní obhajobě, při které diplomant může předvést své analytické schopnosti a předloženou práci dále rozvinout. Předběžně se přikláním k hodnocení **velmi dobře**, v případě výrazně kvalitní obhajoby lze však zvažovat i stupeň **výborně**.

V Praze dne 18. července 2017

JUDr. PhDr. Marek Antoš, Ph.D., LL.M.